

Ciocoii vechi si noi de Nicolae Filimon

Incadrarea intr-un(o) curent/ perioada/ epoca literar(a)

Inscriindu-se cronologic in perioada pasoptista si postpasoptista, Nicolae Filimon se remarca in cultura romana drept initiator al primelor cronici muzicale si dramatice, autor de nuvele romantice si realiste (Friedrich Staps si Mateo Cipriani, Nenorocirile unui slujnicar sau Gentilomii de mahala), de jurnale de calatorie (Escursiune in Germania meridionala), drept folclorist si, mai ales, drept ctitor al romanului realist prin opera sa de capatai, Ciocoii vechi si noi (1863). si inaintea Ciocoilor... au existat incercari de roman (fragmentul de roman Tainele inimei de M. Kogalniceanu, Manoil si Elena de D. Bolintineanu), insa romanul lui Filimon este primul de valoare ale carui calitati constau in construirea si infatisarea unei tipologii, precum si in zugravirea epocii de la sfarsitul domniilor fanariote.

Trasaturilor de roman realist (avand ca model romanul balzacian) li se adauga si elemente romantice.

-Titlu. Tema. Elemente de structura si compozitie.-

Titlul {Ciocoii vechi si noi sau ce se naste din pisica soareci mananca) sugereaza tematica romanului, adica intentia scriitorului de a prezenta moravurile epocii fanariote in declin, la inceputul secolului al XIX-lea, cu ascensiunea tot mai evidenta a unei noi categorii sociale, cea a "ciocoilor". Romanul a fost proiectat in doua mari parti in care sa fie puse in balanta categoria ciocoilor vechi si a celor noi, ca doua ipostaze ale aceluiasi prototip, insa cartea lui Filimon se opreste doar asupra primului aspect.

Volumul este structurat in 32 de episoade, incadrate de un prolog si un epilog, si este precedat de o "Dedicatie" adresata ciocoilor in care autorul aduna tot sarcasmul si dezgustul fata de acest tipar uman: "Voua, dar, straluciti luceferi ai viciilor (...) cari sinteti putrajunea si mucegaiul ce sapa din temelii si rastoarna imparatiile si domniile; (...) voua si numai voua dedic aceasta slaba scriere." Aspectul de monografie si de document este dat in mod special de cateva capitole care ar putea functiona independent si din care aflam amanunte despre obiceiurile si evenimentele din epoca: "Scene din viata sociala", "Muzica si coregrafia in timpul lui Caragea", "Teatrul in Tara Romaneasca", "Alesandru Ipsilant si Eteria greceasca". Capitolele care poarta numele personajelor si care le oglindesc, se constituie in veritabile fiziologii, in stilul pasoptistilor Negruzzi, Kogalniceanu, Alecsandri: "Dinu Paturica", "Postelnicul Andronache Tuzluc", "Chera Duduca", "Chir Costea Chiorul".

-Trasaturi specifice-

In spirit balzacian, Filimon prezinta personajele inca de la inceput prin fizionomie si vestimentatie, la acestea adaugandu-se mai tarziu descrierile minutioase ale interioarelor (in aceeasi nota realista, interioarele sunt in concordanta cu stapanii care le locuiesc). Tinand cont de faptul ca este

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

printre primele romane, nu i se pot reprosa lui Filimon anumite scapari compositionale sau tipologice: astfel, capitolele care prezinta un personaj poarta numele personajului in titlu, iar personajele in sine suporta o anumita schematizare maniheista, fiind strict impartite in bune si rele. Aceeasi cauza, a pionieratului, poate fi invocata pentru interventiile moraliste ale autorului in naratiune, pedepsind personajele negative si rasplatindu-le pe cele pozitive (care sunt adeseori neviabile) sau pentru abuzul de informatii (fapte din cauza carora romanul nu a fost apreciat la justa sa valoare).

Dincolo de realismul balzacian, exista in text si elemente romantice cum ar fi motivul justitiei divine (care face, de altfel, dreptate prin intermediul naratorului): Dinu Paturica moare in ocna, Andronache Tuzluc se prapadeste sarac lipit pamantului, Chera Duduca este inecata in Dunare pentru faptele sale necinstite, Chir Costea este tintuit in usa magazinului sau. in acelasi context al romantismului poate fi discutata si antiteza evidenta dintre si simetria intre personajele pozitive si cele negative, fiecare personaj negativ avand - ca in oglinda - un corespondent pozitiv (exceptie face Costea Chiorul, cel mai netrebnic dintre ciocoi, capabil sa-si vanda pana si cele doua fiice): Dinu Paturica - Gheorghe, Andronache Tuzluc - Banul C, Chera Duduca - Maria, Caragea - Grigore Ghica. De romantism mai tine si ideea destinului - cortegiile funerare al lui Paturica si al lui Tuzluc se intalnesc in fata lui Chir Costea, ca implinire a pedepsei divine: "Intamplarea voise ca ei sa se mai intalneasca inca o data, inainte de a se prezinta lui Dumnezeu spre a-si da seama de relele ce savarsisera pe acest pamant".

-Caracterizarea personajelor-

Inca din "Dedicatie" si din "Prolog" se anticipeaza intentia autorului de a portretiza noua categorie a ciocailor, in contextul unui studiu al moravurilor de la inceputul secolului al XIX-lea. Portretul generic si lapidar din "Dedicatie" este apoi concentrat intr-o definitie enumerativa in "Prolog": "Ciocoiul este, totdeauna si in orice tara, un om venal, ipocrit, las, orgolios, lacom, brutal pana la barbarie si dotat de o ambitiune nemarginita, care eclata ca o bomba, pe data ce si-a ajuns tinta aspiratiunilor sale".

Tipul ciocoiului este echivalentul arivistului si al parvenitului din literatura europeana, asa cum l-am intalnit la Balzac (Rastignae), Stendhal (Julien Sorel), Dickens (Uriah Heep) si cum vom intalni, ulterior si in literatura romana la D. Zamfirescu (Tanase Scatiu), L. Rebreanu (Ion), G. Calinescu (Stanica Ratiu), Mateiu Caragiale (Gore Pirgu) sau H. Papadat-Bengescu (Lica Trubadurul). Reprezentantul emblematic al acestei tipologii este Dinu Paturica^ a carui ascensiune este urmarita de N. Filimon de la sosirea in Bucurestiul anului 1814 in fata casei lui Andronache Tuzluc si pana in momentul in care ajunge ispravnic.

Personajului i se face portretul direct din primele randuri (ca in traditia balzaciana): "un june de 22 de ani, scurt la statura, cu fata oachesa, ochi negri plini de viclenie, cu nas drept si cu varful cam ridicat in sus, ce indica ambitiune si mandria grosolana (...)". Fizionomia corespunde caracterului sau moral, insa contrasteaza cu imbracamintea saracacioasa care ii tradeaza conditia umila. O

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

data ajuns in tara fagaduintei, isi va alege un principiu dupa care se va baza, asa cum este enuntat in monologul urmator: "am pus mana pe pane si pe cutit; curagiu si rabdare, prefacatorie si iuschiuzarlic, si ca mane voi avea si eu case mari si bogatii ca ale acestui fanariot." Ipocrit, perfid, lacom, egoist, el mimeaza supunerea si umilinta castigand increderea boierului Andronache Tuzluc, cel care il va promova la sfetnic de incredere, dandu-i in grija treburile casei, inclusiv pe Chera Duduca, frumoasa amanta grecoaică. Vazand in aceasta un aliat (ii intuieste bine interesele) si avandu-l drept complice pe negustorul Chir Costea Chiorul, Paturica pune la cale un plan de ruinare a boierului care il gazduise. Se initiaza in mestesugul parvenirii, al hotiei, al abuzului, al inselatoriei, recurgand chiar la operele unor autori precum Plutarh, Cezar, Machiavelli, unde identifica modele de indivizi care isi atinsesera scopurile cu orice pret.

Avanseaza pe scara sociala, ajutat fiind de Tuzluc, ce nu banuieste nimic, ajungand sa rivalizeze cu postelnicul. Atent observator al moravurilor, N. Filimon analizeaza metodele din ce in ce mai diversificate de parvenire ale lui Paturica. In urma intrigilor si inselatoriilor pe care le practica, ajunge vataf de curte, indepartandu-l pe cinstitul Gheorghe, apoi sames la hatmanie, unde falsifica evidente financiare, sporeste darile taranilor, pe care, daca riposteaza, ii pedepseste diabolic. Dorinta de putere il indeamna sa-l tradeze pe Tudor Vladimirescu lui Ipsilanti in schimbul postului de ispravnic peste doua judete. Il fura cu nerusinare pe stapanul sau pe care, ulterior, il arunca in strada si se casatoreste cu Duduca pe care o foloseste ca momeala in afacerile sale necurate. Ticalosia merge atat de departe incat isi reneaga propriul tata, ai carui blestem il va ajunge in final. Pedepsa pentru crimele sale (ocna) este aplicata de domnul pamantean, Grigore Ghica in urma plangerilor facute de taranii revoltati.

Insa Dinu Paturica nu este singurul reprezentant al tipului ciocoiului. si Andronache Tuzluc este un parvenit care aplicase aceleasi metode cu ani in urma, profitand de faptul ca era protejat al domnitei Ralu. Banul C vede in el "ciocoiul marsav", gata sa jupeaie "pe vaduva si pe sarac" si sa acceada la clasa mosierimii autohtone si de aceea refuza sa i-o dea pe Maria de sotie. Naratorul il priveste cu o oarecare compasiune, pentru ca, spre deosebire de Paturica, el este credul si sensibilizat de dragostea sincera pentru Duduca, iar spre final da dovada unei constiinte a inovatiei sale in fata lui Gheorghe.

Chera Duduca este o "Venera orientala" a carei rara frumuseti contrasteaza cu un caracter intrigant, perfid si crud. Nu intamplator se intelege atat de bine cu Paturica si cu Costea.

In antiteza cu aceste personaje demonice se afla personajele pozitiv-gelice, a caror prezenta are, fara indoiala, un scop moralizator, dar ele nu au consistenta personajelor "rele", fiind doar vag schitate.

Se poate vorbi si despre un personaj colectiv, taranimea, ingenuncheata de nedreptati si biruri; revoltata spontan, vine la domnie "cu rogojina aprinsa-n cap si cu jalba-n protap" pentru a cere dreptate.

-Stil. Limbaj.-

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari

<http://referatenoi.ro>

Limbajul abundent in arhaisme (turcisme si grecisme) este important pentru evocarea epocii pe care Filimon a intentionat sa o prezinte, conferind textului autenticitate, alaturi de fraza cu structura orala si de epitetul hiperbolic: "teribil blestem", "infernala talharie", "imense foloase".

Un procedeu prin care ii precede pe Alecsandri si pe Caragiale este acela al caracterizarii personajelor prin nume: Paturica - omul adaptabil, pliabil pentru atingerea scopurilor, Dumitrache Mana -lunga - hotia, Nichita Calicevski - avaritia, zgarcenia sa.

Desi pastreaza urmele inceputurilor acestei specii, prin schematizare compozitionala si tipologica, romanul reuseste sa reconstituie o epoca si sa traseze caracteristicile tipului pe care il impune inca din titlu, constituindu-se in model pentru urmatoarele romane realiste din literatura romana.